

THE EFFECT ON THE RATIO ANALYSIS OF THE CURRENT EXCHANGE RATE METHOD USED IN TRANSLATION TO NATIONAL CURRENCY OF THE FINANCIAL STATEMENTS ARRANGED WITH FOREIGN CURRENCY

M. A. Ibrahim Sariay¹

¹Aksaray University. ibrahimsariay@gmail.com

Keywords

Foreign currency, national currency, financial statements, current exchange rate method, ratio analysis.

JEL Classification

M40, M41, M49

ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate the effect of the current exchange rate method, which is one of the methods used in exchange to Turkish Lira on the rate analysis technique of the current exchange rate method. By the application of the ratio analysis technique to datum of the income table and balance sheet used in this study, comments are tried to put forth by the comparison of liquidity condition, financial structure, productivity and prolificacy with its condition after being exchanged to Turkish Lira, financial structure and conditions of prolificacy and profitability. According to the data obtained from the study, in the liquidity and activity rates have not been found to be any change. When financial structure ratios are examined, in these study has revealed that ratio of short-term liabilities 1% decline, foreign sources equity ratio of 6% increase, equity ratio of 1% increase, liabilities ratio 1% decline. These changes was also found to occur due to loss translation. The effect on the profitability ratios of the method the current exchange rates, has been low determined in these studies.

YABANCI PARA İLE DÜZENLENMİŞ MALİ TABLOLARIN ULUSAL PARAYA ÇEVİRİSİNDE KULLANILAN CARİ KUR YÖNTEMİNİN ORAN ANALİZİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ¹

Anahtar Kelimeler

Yabancı para, ulusal para, mali tablolar, cari kur yöntemi, oran analizi.

JEL Sınıflandırması

M40, M41, M49

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Türk Lirasına çeviri öncesi ve sonrası temel mali tabloların durumunu tespit ettikten sonra, yabancı para üzerinden düzenlenen mali tabloların Türk Lirasına çevrilmesinde kullanılan yöntemlerden birisi olan cari kur yönteminin oran analizi tekniği üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Çalışmada kullanılan bilanço ve gelir tablosu verilerine oran analizi tekniği uygulanarak, mali tabloların ait olduğu işletmenin, çeviri öncesi likidite durumu, mali yapısı, verimliliği ve karlılık durumu ile cari kur yöntemi ile Türk Lirasına çevrilmiş likidite durumu, mali yapısı, verimliliği ve karlılık durumu karşılaştırılarak yorumlanmaya çalışılmıştır. Çalışmadan elde edilen verilere göre, likidite ve faaliyet oranlarında her hangi bir değişiklik bulunamamıştır. Mali yapı oranları incelendiğinde, yabancı kaynak oranında %1' lik bir düşüş, öz kaynak oranında %1' lik bir artış, yabancı kaynak öz kaynak oranında %6' lık bir artış, kısa vadeli yabancı kaynak oranında %1' lik bir düşüş olduğu bu çalışmada ortaya konulmuştur. Bu değişikliklerin çeviri kaybindan kaynaklandığı ayrıca tespit edilmiştir. Cari kur yönteminin karlılık oranları üzerindeki etkisinin düşük olduğu yine bu çalışmada saptanmıştır.

¹ Bu çalışma 13. Ulusal İşletmecilik Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

Mali tablolar firmaların faaliyet sonuçları ve mali yapıları hakkında bilgi verirler. Bu bilgilerden yatırımcılar, firma ortakları, bankalar, alacaklılar, müşteriler, sendikalar, devlet ve firma yöneticileri yararlanmaktadır. Firma ortakları ve yatırımcılar bu tabloları inceleyerek firmanın karlılığı ve gelecekteki faaliyetleri hakkında bilgi edinirler ve yatırımları konusunda karar verirler. Firmaların bankalarla olan ilişkilerinde de mali tablolar temel bilgi aracı olarak kullanılmaktadır. Bankalar, işletmelerin faiz ve anapara ödeme gücünün olup olmadığına bu tabloları inceleyerek karar verirler. Firmadan alacaklılar, alacakları tutarın zamanında ödenip ödenmeyeceği konusunda mali tablolardan bilgi alırlar. Müşteriler bağlı oldukları işletmenin devamlılığı konusunda bilgi alıp, kararlarını verirler (SPK, 2002). Ayrıca toplu sözleşmelerde sendika ve işletmeler arasındaki pazarlıklarda mali tablolardan yararlanılmaktadır. Mali tabloların devletle olan ilişkilerde vergi ve diğer yükümlülükler açısından önemli yeri bulunmaktadır. Firmalardaki yöneticiler de ileriye yönelik planlar yaparken mali tablo bilgilerinden yararlanmaktadır.

Başlıcaları yukarıda ifade edilen kesimler olmak üzere mali tablolardan daha pek çok kişi ve kurumun yararlanmakta olduğu düşünüldüğünde, bu tabloların gerçek bilgiyi yansıtmaması oldukça önemli olmaktadır. Mali tablo kullanıcılarının bilgi ihtiyacının karşılanabilmesi için, söz konusu tabloların güvenilir bilgi sunması yanında, kullanıcının kendi para birimi üzerinden düzenlenmiş olması da gerekmektedir. Bir başka ifade ile Türkiye’de bulunan kişi ve kuruluşlar ihtiyaç duydukları bilgiyi elde edebilmeleri için Türk Lirası üzerinden düzenlenmiş mali tabloları istemektedirler. Bu nedenle mali tabloların Türk Lirasına çevrilmesi önem arz etmektedir. Çünkü mali tabloların ulusal paraya çevirisinde kullanılabilecek bir çok yöntem bulunmakta ve bu yöntemlerin mali tablolar üzerindeki etkisi de farklı olmaktadır. Dolayısı ile bu yöntemlerin sonuçlarına göre yapılan mali analiz sonuçlarında da farklılıklar olabilmektedir. Bu nedenle çeviri işleminde en uygun çeviri yönteminin seçilmesi büyük bir önem arz etmektedir (Doğan, 2003).

Bu çalışmanın birinci bölümünde çalışmanın uygulama kısmında kullanılan oran analizi tekniği üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde yabancı para üzerinden düzenlenen mali tabloların Türk Lirasına çevrilmesinde kullanılan yöntemlerden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde ise yabancı para üzerinden düzenlenen mali tabloların Türk Lirasına çevrilmesinde kullanılan yöntemlerden birisi olan cari kur yönteminin, oran analizi tekniği üzerindeki etkisi, örnek bir uygulama ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2. ORAN YÖNTEMİ İLE ANALİZ TEKNİĞİ

Mali analiz, bir işletmenin mali durumunun ve mali yönden gelişmesinin yeterli olup olmadığını belirlemek için, mali tablo kalemlerindeki değişikliklerin, kalemler arasındaki ilişkilerin, zaman içinde göstermiş oldukları eğilimlerin incelenmesi ve gerektiğinde belirlenen standart ve sektör ortalamaları ile karşılaştırılarak yorumlanması faaliyetlerinin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Çabuk ve Lazol, 2009). Mali tablolar analizinde kullanılan en yaygın yöntemlerden birisi, bu çalışmada da kullanılacak olan, oran yöntemi ile analiz tekniğidir. Bu analiz tekniğinde, mali tablolardaki kalemler arasındaki anlamlı ilişkiler, birbirinin yüzdesi veya birkaç katı olarak belirtilmektedir. “Rasyo yöntemi ile analiz” biçiminde adlandırılan bu yöntemde, hesap veya hesap grupları arasında matematiksel

ilişkiler kurulmak suretiyle, işletmenin; ekonomik durumu, mali yapısı, karlılığı ve çalışma durumu hakkında bir yargıya ulaşılmaya çalışılmaktadır. Mali oranlar kullanarak, işletmelerin; aktif yapıları, aktifin verimliliği, finansman kaynakları, borç ödeme olanakları ve faaliyet sonuçları (karlılığı) değerlendirilmektedir (Akdoğan ve Tenker, 2006).

Genel kabul görmüş mali oranlar, aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır;

Likidite Oranları; Bir işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünü ölçmek, cari durumunu (likidite durumu) belirlemek ve çalışma sermayesinin yeterli olup olmadığını tespit etmek amacıyla kullanılan oranlardır.

Mali Yapı Oranları; işletmenin kaynak yapısını oluşturan öz kaynakları ile çeşitli yabancı kaynakları arasındaki var olması gereken dengeyi analiz etmekte kullanılan oranlardır.

Faaliyet (Verimlilik) Oranları; Bir işletmenin faaliyetlerinin ne kadar etkin şekilde yürütüldüğü ya da bir önceki döneme kıyasla, etkinlikte nasıl bir değişiklik meydana geldiğini tespit etmeye yarayan oranlardır.

Karlılık Oranları; Hangi oranda kar elde edildiği, bu kar oranının yeterli olup olmadığı, içinde bulunulan sektöre göre işletmenin karlılık durumunun analiz edilmesi, varlıkların, kaynakların ve satışların karlılığı bu oranlar aracılığı ile analiz edilmektedir. Bu çalışmada kullanılacak olan likidite, mali yapı, faaliyet ve karlılık oranlarının hesaplanma biçimleri ve genel standartları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1: Çalışmada Kullanılacak Olan Oranlar

LİKİDİTE ORANLARI		STANDART
Cari oran	Dönen varlıklar / Kısa vadeli yabancı kaynaklar	2 - 1,5
Likidite oran	Dönen varlıklar - Stoklar / Kısa vadeli yabancı kaynaklar	1
Nakit oran	Hazır değerler + Menkul kıymetler / Kısa vadeli yabancı kaynaklar	0,20
FAALİYET ORANLARI		
Alacak devir hızı	Net satışlar / Ticari alacaklar	
Alacak tahsil süresi	365 / Alacak devir hızı	30
Stok devir hızı	Satışların maliyeti / Stoklar	
Stok devir süresi	365 / Stok devir hızı	
Aktif devir hızı	Net satışlar / aktif toplam	2 - 4
MALİ YAPI ORANLARI		
Yabancı kaynak oranı	Toplam yabancı kaynaklar / Pasif toplam	0,50 – 0,70
Öz kaynak oranı	Öz kaynaklar / Pasif toplam	0,50 – 0,30
Yabancı kaynak öz kaynak oranı	Toplam yabancı kaynaklar / Öz kaynaklar	1 – 2
Yabancı kaynak vade yapısı oranı	Kısa vadeli yabancı kaynaklar / Toplam yabancı kaynaklar	2 / 3
Kısa vadeli yabancı kaynak oranı	Kısa vadeli yabancı kaynaklar / Toplam pasif	1 / 3
Uzun vadeli yabancı kaynak oranı	Uzun vadeli yabancı kaynaklar / Toplam pasif	1 / 6
KARLILIK ORANLARI		
Brüt satış karı oranı	Brüt satış karı / Net satışlar	
Faaliyet karı oranı	Faaliyet karı / Net satışlar	

Dönem net karı oranı	Dönem net karı / Net satışlar	0,04 – 0,06
Öz kaynak net karlılık oranı	Dönem net karı / Öz kaynaklar	
Aktif karlılık oranı	Dönem karı / Aktif toplam	

Kaynak: DOĞAN, Z.; *Çeviri Yöntemlerinin Mali Analiz Sonuçları Üzerindeki Etkisi*, Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi, 2003.

3. YABANCI PARA İLE DÜZENLENMİŞ MALİ TABLOLARIN ULUSAL PARAYA ÇEVİRİLMESİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER

Yurt dışında faaliyette bulunan şirketlere sahip olan bir işletmenin, mali sonuçlarının konsolide mali tablolara alınmasındaki temel sorunlardan biri “çevirme” işleminde kullanılacak döviz kuru ya da “çevirme” yöntemidir. Çeşitli ülkelerin standartlarında mali tabloların çevirisinde kullanılan yöntemlerin başlıcaları aşağıdaki gibidir (Akdoğan ve Tenker, 2006; Karapınar, 1998).

3.1. Cari Kur Yöntemi

Mali tabloların raporlama para birimine dönüştürülmesinde en çok kullanılan yöntemlerden biri, cari kur oranı (*current rate method*) yöntemidir. Tüm muhasebe standartları tarafından kullanımının öngörülmüş olmasının nedeni, basitliğinden kaynaklanmaktadır. Bu yöntemde, sermaye hesabı dışında tüm varlık ve borç kalemleri bilanço tarihindeki cari döviz kuru kullanılarak, sermaye hesabı ise tarihsel, yani bu hesabı ilgilendiren işlemlerin gerçekleştiği tarihteki döviz kurları kullanılarak raporlama para birimine dönüştürülür. Gelir tablosu kalemlerinin dönüştürülmesinde ise, dönem içinde geçerli ortalama döviz kurları (*average currency rate*) kullanılmaktadır. Bu kalemlerin dışında, eğer firma temettü dağıtımına da karar almışsa, dağıtılacak temettüler hesabının çevrilmesinde temettü dağıtımına karar alındığı tarihteki döviz kurunun kullanılması gerekir (Akışık, 2004). Cari kur yöntemi, literatürde dönem sonu kuru yöntemi (*closing rate method*) ve net yatırım yöntemi (*net investment method*) olarak da adlandırılmaktadır. Cari kur yönteminde, bütün bilanço kalemleri yani, varlıklar ve borçlar cari kur üzerinden, öz kaynaklar ise, tarihi kur üzerinden çevrilmektedirler. Gelir tablosu kalemleri (satılan malların maliyeti, amortisman, gelir ve giderler gibi) cari kur veya ortalama kur üzerinden çevrilmektedirler. Bu yöntemde, çeviri sonucu ortaya çıkan kazanç veya kayıplar bilançoda öz kaynaklar içinde ayrı bir kalem olarak gösterilmektedir. Çeviri kazanç veya kayıpları net gelirin saptanmasında dikkate alınmamaktadır (Doğan, 2003).

Bu yöntemin amacı, daha gerçekçi bir kur kazancı veya kaybını raporlamaktır. Burada yapılan işlem, belirli bir para cinsinden ölçülmüş olan bilanço ve gelir tablosu kalemlerinin, başka bir para cinsinden yeniden ifade edilmesidir. Diğer yöntemlerde olduğu gibi bilanço kalemlerinde herhangi bir sınıflandırma söz konusu değildir. Bu yüzden, tüm bilanço kalemleri (öz kaynaklar hariç) cari kur üzerinden çevrilmektedir. Örneğin; stoklar hesabının bilançoda tarihi maliyetle veya cari değerleri ile gösterilmesi ve ayrıca bu kalemin parasal veya cari kalem olması veya olmamasının hiçbir önemi yoktur. Bu kalem yalnızca cari kurdan yararlanılarak çevrilmektedir (Doğan ve diğerleri, 2001). Çeviride, döviz kurları esas alınmaktadır. Ayrıca, uygulamada T.C. Merkez Bankasının tespit ettiği kurlar ile serbest veya ticari banka kurları arasında büyük farklılık varsa “ihtiyatlılık ilkesi” dikkate alınarak

seçim yapılması gerekmektedir. T.C.Merkez Bankasının döviz alış kurları kullanılabilir (Akdoğan ve Tenker, 2006).

3.2. Cari – Cari Olmayan Yöntem

Bu yöntemde bilanço kalemleri cari - cari olmayan ayrımına tabi tutulmaktadır (Akdoğan ve Tenker, 2006). Cari kalemler, bir başka ifade ile dönen varlıklar ve kısa vadeli borçlar bilanço kapanış tarihindeki kurla, bunların dışında kalanlar “cari olmayan varlık ve borçlar” ise gerçekleştikleri tarihteki döviz kurları (tarihsel kurlar) kullanılarak dönüştürülür (Akışık, 2004).

Cari - cari olmayan yöntemde bilanço kalemleri cari olan ve cari olmayan kalemler şeklinde sınıflandırıldıktan sonra, cari varlıklar (kasa, stoklar ve kısa vadeli alacaklar gibi) ve borçlar (kısa vadeli borçlar gibi) cari kur üzerinden, cari olmayan varlıklar (duran varlıklar ve uzun vadeli alacaklar gibi) ve borçlar (uzun vadeli borçlar gibi) ise tarihi kur üzerinden çevrilmektedir. Öz kaynaklar ise, tarihi kur üzerinden istenen para birimine çevrilmektedir (Larsen, 1994; Kirsch ve Dermen, 1994). Bu yöntemde çeviri sonucu ortaya çıkan kazanç veya kayıplar gelir tablosunda gösterilmektedir (Akbulut, 1999). Gelir tablosunda yer alan kalemlerden amortisman gideri dışındakilerin hepsi için ortalama döviz kuru kullanılırken; amortisman gideri, tarihsel, yani amortisman tabi duran varlığın satın alındığı tarihteki kurla dönüştürülmektedir (Akışık, 2004).

3.3. Parasal – Parasal Olmayan Yöntem

Cari - cari olmayan yaklaşımı yerine, bilanço kalemlerini parasal - parasal olmayan ayrımına tabi tutan bu yöntemde parasal kalemler cari kurla, diğerleri tarihi kurla değerlendirilmektedir (Akdoğan ve Tenker, 2006). Çeşitli ulusal ve uluslararası muhasebe standartlarıncı cari kur oranı yönteminin dışında kullanılması öngörülen parasal - parasal olmayan kalemler yöntemi, bilanço kalemlerinin parasal ve parasal olmayanlar şeklinde ayrımına dayanmaktadır (Akışık, 2004).

Türkiye Muhasebe Standardı-2’ de, “Lira değerindeki değişimler karşısında nominal değerleri aynen kalan ancak satın alma güçleri fiyat hareketlerine göre ters yönde değişen kalemler parasal kalemler, Lira değerindeki değişimlere paralel olarak nominal değerleri değişen fakat satın alma güçleri aynı kalan kalemler ise, parasal olmayan kalemler” şeklinde tanımlama yapılmaktadır. Bununla birlikte, parasal kalemler Sermaye Piyasası Kurulu Seri:XI, No:20 Madde:7’ de, “paranın değerindeki değişimler karşısında nominal değerlerini aynen koruyan ancak satın alma güçleri düşen kalemler, parasal olmayan kalemler ise, parasal kalemler dışında kalan kalemlerden oluşmaktadır” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu yöntemde, parasal kalemler (kasa, banka, kısa vadeli ve uzun vadeli alacaklar, parasal kısa vadeli ve uzun vadeli borçlar gibi..) cari kur, parasal olmayan kalemler ise, tarihi kur üzerinden diğer bir para birimine çevrilmektedir. Öz kaynaklar ise, bu yöntemde tarihi kur üzerinden istenen para birimine çevrilmektedir (Doğan, 2003).

3.4. Temporal (Geçici) Yöntem

Bu yöntemde, konsolide hesapların, yabancı şirketin işlemlerini ana şirketçe yapılmış gibi yansıtması istenmektedir. Temporal yöntemde, cari değerle kayıtlanmış, parasal olmayan

kalemler için cari kur kullanılmaktadır. Bu özellik, yöntemin parasal - parasal olmayan yöntemden ayrıldığı noktadır (Akdoğan ve Tenker, 2006). Bu yöntem, mali tablolarda yer alan parasal olmayan hesaplara yapılacak orjinal kayıtların, tarihsel maliyet değerleri (*historical cost*) dışında yerine koyma maliyetleri (*replacement cost*) ve piyasa değerleri (*market value*) ile de yapılabileceği varsayımına dayanmaktadır (Akışık, 2004). Yöntem, ilk kez Leonard Lorensen tarafından önerilmiştir (Black, 1987). Geleneksel, zaman temeline dayanan yöntem olarak da adlandırılmaktadır (Akdoğan ve Sayarı, 1984; Seyidoğlu, 1994).

Bu yöntemde, bilançodaki varlıklar tarihi değerleri ile gösteriliyorsa çevirileri de tarihi kurların kullanımı ile yapılmaktadır. Eğer varlıklar bilançoda cari değerleri ile gösteriliyorlar ise, cari kur üzerinden çevirisi yapılmaktadır. Kısaca, cari değerleri ile bilançoda gösterilen tüm varlık ve borçlar, cari kur veya dönem sonu kuru üzerinden çevrilmektedir. Öz kaynaklar ise, tarihi kur üzerinden çevrilmektedir. Gelir tablosu kalemleri, ilgili gelir ve gider işlemlerinin yapıldığı tarihte geçerli olan kur üzerinden çevrilmektedir (Doğan, 2003).

4. CARİ KUR YÖNTEMİNİN ORAN ANALİZİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Çalışmanın uygulama bölümünde ilk adım olarak, yabancı para üzerinden düzenlenmiş ZETA işletmesine ait temel mali tablolar, cari kur yöntemi ile Türk Lirasına çevrilmiştir. Bir sonraki aşamada, çeviri öncesi ve sonrası işletmenin likidite durumunda, mali yapısında, verimliliğinde ve karlılık durumunda bir farklılık olup olmadığını tespit edebilmek amacıyla, işletmenin 2012 yılı bilançosu ve gelir tablosuna oran analizi tekniği uygulanmıştır. Son aşamada ise işletmenin, çeviri öncesi likidite durumu, mali yapısı, verimliliği ve karlılık durumu ile cari kur yöntemi ile Türk Lirasına çevrilmiş likidite durumu, mali yapısı, verimliliği ve karlılık durumu karşılaştırılarak yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çeviri yöntemlerinden birisi olan cari yöntemin oran analizi tekniğine etkisi, aşağıdaki uygulama ile açıklanmaya çalışılmıştır.

ZETA İşletmesi Almanya’ da faaliyetlerini sürdürmekte olan bir işletmedir. İşletme 01.01.2012 tarihinde kurulmuştur. ZETA İşletmesi faaliyetlerini Türkiye’ de bulunan ana işletmeden bağımsız olarak sürdürmektedir. Türkiye’ de bulunan ana işletmenin ortakları, mali tablolarını konsolide olarak raporlayabilmek ve işletmenin mali durumu ve faaliyet sonuçları hakkında bilgi edinebilmek için ZETA İşletmesinden Euro üzerinden düzenlenmiş mali tabloları, Türk lirasına çevrilmesini talep etmektedir. İşletmenin Euro üzerinden düzenlenmiş 31.12.2012 yılına ait bilançosu ve cari kur yönteminden yararlanarak Türk Lirasına çevirisi sonucu oluşan veriler aşağıda görüldüğü gibidir.

Tablo 2: ZETA İşletmesinin 2012 Yılı Bilançonun Cari Kur Yöntemine Göre Türk Lirasına Çevrilmesi

BİLANÇO KALEMLERİ	2012 Yılı Bilançosu (£)	Cari Kur Yöntemi (TL)
TOPLAM VARLIKLAR	310.000	726.516
Dönen Varlıklar	200.000	468.720
Hazır Değerler	50.000	117.180
Ticari Alacaklar	50.000	117.180
Stoklar (Maliyet Bedelli)	100.000	234.360
Duran Varlıklar	110.000	257.796

Ticari Alacaklar	10.000	23.436
Maddi Duran Varlıklar	100.000	234.360
KAYNAKLAR TOPLAMI (ÇEVİRİ KAZANÇ VEYA KAYBI HARIÇ)	310.000	743.917
Kısa Vadeli Kaynaklar	100.000	234.360
Satıcılar	50.000	117.180
Banka Kredileri	20.000	46.872
Borç Senetleri	30.000	70.308
Uzun Vadeli Kaynaklar	20.000	46.872
Satıcılar	10.000	23.436
Banka Kredileri	10.000	23.436
Öz Kaynaklar	190.000	462.685
Ödenmiş Sermaye	170.000	412.845
Dönem Net Karı	20.000	49.840
Çeviri Kazanç veya Kaybı	-0-	(17.401)
TOPLAM KAYNAKLAR		726.516

Çeviri işleminde kullanılmak üzere, T.C. Merkez Bankası' nın aşağıda ifade edilen alış kurlarından faydalanılmıştır.

2012 yılı dönem başı döviz kuru (1 Euro) = 2,4285 TL *

2012 yılı dönem sonu döviz kuru (1 Euro) = 2,3436 TL

2012 yılı ortalama döviz kuru (1 Euro) = 2,3860 TL

Çeviri kazanç veya kayıpları kaleminde yer alan rakamlar cari kur yöntemine göre aşağıdaki şekilde hesaplanmıştır:

Çeviri Kazanç veya Kaybı = Toplam Varlıklar - Kaynaklar (Çeviri kazanç veya kayıp öncesi kaynak toplamı). Buna göre;

$743.917 - 726.516 = (17.401)$ TL kayıp söz konusu olmuştur.

Tablo 2 incelendiğinde, ZETA İşletmesinin 2012 yılı bilançosu cari kur yöntemine göre Türk Lirasına çevrildiğinde parasal borçlar (743.917 TL.) parasal varlıklardan (726.516 TL.) fazla olduğu için 17.401 TL.' lik bir çeviri kaybı ortaya çıkmıştır.

Cari kur yönteminde, gelir tablosu kalemleri dönemin ağırlıklı ortalama kuru veya dönem sonu kuru üzerinden çevrilmektedir. Dönem sonu kur veya cari kur üzerinden çeviri yapmanın avantajı, yabancı paralı gelir tablosunda çeviri öncesi mevcut mali sonuçları ve ilişkileri daha iyi yansıtmadır (Doğan, 2003).

* Varlıkların işletmeye giriş ve diğer işlemlerin gerçekleşme tarihleri ve bu tarihlerdeki kurların ayrı ayrı tespit edilmesi mümkün olmadığı için dönem başı döviz kuru, örnekte basitleştirmeyi sağlamak amacıyla tarihi kur olarak ele alınmıştır.

Buna göre ZETA İşletmesinin 2012 yılı gelir tablosu aşağıdaki bilgiler ışığında Türk Lirasına çevrilmiştir.

Almanya’ da faaliyette bulunan ZETA işletmesine ait 31.12.2012 yılına ait gelir tablosu ve çeviri sonucu oluşan veriler Tablo 3’ de yer almaktadır.

ZETA işletmesine ait gelir tablosu kalemlerinin çevirisinde genel olarak ortalama kur kullanılmıştır. Ortalama kur olarak 1 Euro 2,3860 TL, tarihi kur olarak 1 Euro 2,4285 TL, cari kur olarak da 1 Euro 2,3436 TL kabul edilmiştir.

Gelir tablosundaki satışlar kalemi ortalama kur üzerinden Türk Lirasına çevrilmiştir. Satışların maliyeti, cari kur (dönem sonu kuru), pazarlama satış ve dağıtım giderleri ile genel yönetim giderlerini oluşturan amortisman giderleri ortalama kur üzerinden çevrilmiştir. Diğer faaliyetlerden olağan gelir ve karlar, diğer faaliyetlerden olağan gider ve zararlar ile finansman giderleri için ortalama kur kullanılmıştır. Duran varlık satışı sonucu oluşan tutar, ortalama kur üzerinden Türk Lirasına çevrilmiştir. Tazminatların dönem sonunda ödendiği kabul edilerek bunların çevirisi, cari kur ile yapılmıştır. Dönem karı vergi ve diğer yasal yükümlülük karşılıkları kaleminin çevirisinde de cari kurdan yararlanılmıştır.

ZETA işletmesinin 31.12.2012 tarihli Euro üzerinden düzenlenmiş ve cari kur yöntemi ile Türk Lirasına çevrilmiş gelir tablosu, Tablo 3’ de aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Tablo 3: ZETA İşletmesine Ait Gelir Tablosunun Cari Kur Yöntemine Göre Türk Lirasına Çevrilmesi

GELİR TABLOSU KALEMLERİ	31.12.2012 Tarihli Gelir Tablosu (Euro)	Cari Kur Yöntemi (TL)
NET SATIŞLAR	70.000	167.020
SATIŞLARIN MALİYETİ(-)	20.000	46.872
BRÜT SATIŞ KÂRI	50.000	120.148
FAALİYET GİDERLERİ(-)	30.000	71.580
Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri	10.000	23.860
Genel Yönetim Giderleri (Amortisman Giderleri)	20.000	47.720
FAALİYET KÂRI	20.000	48.568
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR	40.000	95.440
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARAR (-)	10.000	23.860
FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	10.000	23.860
OLAĞAN KÂR	40.000	96.288
OLAĞAN DIŞI GELİR VE KÂRLAR (Duran Varlık Satışı)	10.000	23.860
OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR (-) (Ödenen Tazminatlar)	20.000	46.872
DÖNEM KÂRI	30.000	73.276
DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞ. YÜK. KAR. (-)	10.000	23.436
DÖNEM NET KÂRI*	20.000	49.840

* Çeviri kazanç veya kayıpları net karın hesaplanmasında dikkate alınmamıştır.

4.1. Araştırma Bulguları

İşletmenin 2012 yılı çeviri öncesi ve çeviri sonrası temel mali tabloları aracılığı ile oran analizi sonuçları aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 4: ZETA İşletmesinin Çeviri Öncesi ve Çeviri Sonrası Oran Analizi Sonuçları

		Çeviri Öncesi	Çeviri Sonrası
Likidite Oranları			
Cari Oran	Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	2	2
Likidite Oran	Dönen Varlıklar - Stoklar / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	1	1
Nakit Oran	Hazır Değerler + Menkul Kıymetler / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	0,5	0,5
Faaliyet Oranları			
Alacak Devir Hızı	Net Satışlar / Ticari Alacaklar	1,4	1,4
Alacak Tahsil Süresi	365 / Alacak Devir Hızı	260	260
Stok Devir Hızı	Satışların Maliyeti / Stoklar	0,2	0,2
Stok Devir Süresi	365 / Stok Devir Hızı	1825	1825
Aktif Devir Hızı	Net Satışlar / Aktif Toplam	0,22	0,22
Mali Yapı Oranları			
Yabancı Kaynak Oranı	Toplam Yabancı Kaynaklar / Pasif Toplam	0,39	0,38
Öz Kaynak Oranı	Öz Kaynaklar / Pasif Toplam	0,61	0,62
Yabancı Kaynak Öz Kaynak Oranı	Öz Kaynaklar / Toplam Yabancı Kaynaklar	1,58	1,64
Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı	Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar / Toplam Pasif	0,32	0,31
Uzun Vadeli Yabancı Kaynak Oranı	Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar / Toplam Pasif	0,06	0,06
Karlılık Oranları			
Brüt Satış Karı Oranı	Brüt Satış Karı / Net Satışlar	0,71	0,71
Faaliyet Karı Oranı	Faaliyet Karı / Net Satışlar	0,28	0,29
Dönem Net Karı Oranı	Dönem Net Karı / Net Satışlar	0,28	0,29
Öz Kaynak Net Karlılık Oranı	Dönem Net Karı / Öz Kaynaklar	0,10	0,10
Aktif Karlılık Oranı	Dönem Karı / Aktif Toplam	0,09	0,10

4.1.1. Analiz Sonuçları ve Değerlendirme

Zeta İşletmesinin çeviri öncesi ve çeviri sonrası likidite, faaliyet, mali yapı ve karlılık oranlarının analizi aşağıdaki şekilde gerçekleştirilmiştir.

		Çeviri Öncesi	Çeviri Sonrası
Likidite Oranları			
Cari Oran	Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	2	2
Likidite Oran	Dönen Varlıklar - Stoklar / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	1	1
Nakit Oran	Hazır Değerler + Menkul Kıymetler / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	0,5	0,5

Likidite oranları genel olarak değerlendirildiğinde, işletmenin mali tablolarının cari kur yöntemi ile Türk Lirasına çevrilmesi durumunda, bu oranlarda her hangi bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Dolayısı ile yabancı paralı mali tabloların, Türk Lirasına çevrilmesinde kullanılan yöntemlerden birisi olan cari kur yönteminin likidite oranları üzerinde bir etkisinin olmadığını söylemek mümkündür.

		Çeviri Öncesi	Çeviri Sonrası
Faaliyet Oranları			
Alacak Devir Hızı	Net Satışlar / Ticari Alacaklar	1,4	1,4
Alacak Tahsil Süresi	365 / Alacak Devir Hızı	260	260
Stok Devir Hızı	Satışların Maliyeti / Stoklar	0,2	0,2
Stok Devir Süresi	365 / Stok Devir Hızı	1825	1825
Aktif Devir Hızı	Net Satışlar / Aktif Toplam	0,22	0,22

Faaliyet oranlarına bakıldığı zaman, likidite oranları için ifade edilen durumun faaliyet oranları için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Bir başka ifade ile yabancı paralı mali tabloların, Türk Lirasına çevrilmesinde kullanılan yöntemlerden birisi olan cari kur yönteminin faaliyet oranları üzerinde her hangi bir etkisi olmadığı Tablo 4' de görülmektedir. Cari kur yöntemi uygulandığında, likidite ve faaliyet oranlarında her hangi bir farklılık olmamasının nedeni, bu yöntemde mali tabloların, öz kaynaklar dışında tüm varlık ve borç kalemlerinin bilanço tarihindeki cari döviz kuru kullanılarak, raporlama para birimine dönüştürülmesidir.

		Çeviri Öncesi	Çeviri Sonrası
Mali Yapı Oranları			
Yabancı Kaynak Oranı	Toplam Yabancı Kaynaklar / Pasif Toplam	0,39	0,38
Öz Kaynak Oranı	Öz Kaynaklar / Pasif Toplam	0,61	0,62
Yabancı Kaynak Öz Kaynak Oranı	Öz Kaynaklar / Toplam Yabancı Kaynaklar	1,58	1,64
Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı	Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar / Toplam Pasif	0,32	0,31
Uzun Vadeli Yabancı Kaynak Oranı	Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar / Toplam Pasif	0,06	0,06

İşletmenin temel mali tablolarının cari kur yöntemi ile Türk Lirasına çevrilme öncesi ve sonrası mali yapı oranları incelendiğinde, yabancı kaynak oranında %1' lik bir düşüş, öz kaynak oranında %1' lik bir artış, yabancı kaynak öz kaynak oranında %6' lık bir artış, kısa vadeli yabancı kaynak oranında %1' lik bir düşüş olduğu Tablo 4' de tespit edilmiştir. Özellikle yabancı kaynak öz kaynak oranında meydana gelen artışın dikkat çekici olduğu görülmektedir. Bu oranlarda meydana gelen değişikliğin nedeni, öz kaynakların cari kur yönteminde tarihi kur ile çevrilmesinden ve bunun sonucunda ortaya çıkan 17.401. TL.' lik çeviri kaybindan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Sonuç olarak yabancı paralı mali tabloların, Türk Lirasına çevrilmesinde kullanılan yöntemlerden biri olan cari kur yönteminin mali yapı oranları üzerinde etkili olduğu ve yapılacak mali analiz ve yorumlarda bu durumun dikkate alınması gerektiğini, ifade etmek yanlış olmayacaktır.

		Çeviri Öncesi	Çeviri Sonrası
Karlılık Oranları			
Brüt Satış Karı Oranı	Brüt Satış Karı / Net Satışlar	0,71	0,71
Faaliyet Karı Oranı	Faaliyet Karı / Net Satışlar	0,28	0,29
Dönem Net Karı Oranı	Dönem Net Karı / Net Satışlar	0,28	0,29
Öz Kaynak Net Karlılık Oranı	Dönem Net Karı / Öz Kaynaklar	0,10	0,10
Aktif Karlılık Oranı	Dönem Karı / Aktif Toplam	0,09	0,10

Karlılık oranları incelendiğinde, faaliyet karı, dönem net karı ve aktif karlılığı oranlarında %1' lik bir artış meydana geldiği görülmektedir. Bu oranlarda meydana gelen artışın nedeni ise gelir tablosu kalemlerinin Türk Lirasına çevrilmesinde kullanılan ortalama kur ve cari kurların farklı olmasıdır. Sonuç olarak yabancı paralı mali tabloların, Türk Lirasına çevrilmesinde kullanılan yöntemlerden biri olan cari kur yönteminin karlılık oranları üzerinde kısmi olarak etkili olduğu söylenebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yabancı para birimi ile hazırlanmış mali tabloların raporlama birimine dönüştürülmesinde çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler aracılığı ile mali tablolar dönüştürülürken, farklı kur ve teknikler kullanıldığı için çevirisi yapılan mali tabloların sonuçları da farklı şekilde raporlanabilmektedir. Dolayısı ile dönüştürülmüş mali tabloların analizlerinde de farklılıklar söz konusu olmaktadır. Bu çalışmada, yabancı para birimi ile hazırlanmış mali tabloların dönüştürülmesinde kullanılan yöntemlerden birisi olan cari kur yöntemi ile temel mali tablolar Türk Lirasına çevrilmiş, Türk Lirasına dönüştürülmüş temel mali tablolar ile yabancı para biriminden ifade edilen temel mali tablolara oran analizi tekniği uygulanarak, bir karşılaştırma yapılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada elde edilen verilere göre, likidite ve faaliyet oranlarının işletmenin mali tabloları cari kur yöntemi ile Türk Lirasına çevrildiğinde bu oranlarda her hangi bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. İşletmenin temel mali tablolarının cari kur yöntemi ile Türk Lirasına çevrilme öncesi ve sonrası mali yapı oranları incelendiğinde, yabancı kaynak oranında %1' lik bir düşüş, öz kaynak oranında %1' lik bir artış, yabancı kaynak öz kaynak oranında %6' lık bir artış, kısa vadeli yabancı kaynak oranında %1' lik bir düşüş olduğu bu çalışmada ortaya konulmuştur. Özellikle yabancı kaynak öz kaynak oranında meydana

gelen artışın dikkat çekici olduğu görülmektedir. Bu oranlarda meydana gelen değişikliğin nedeni, öz kaynakların cari kur yönteminde tarihi kur ile çevrilmesinden ve ortaya çıkan çeviri kaybindan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Cari kur yönteminin karlılık oranları üzerindeki etkisinin ise düşük de olsa var olduğu saptanmıştır. Karlılık oranları incelendiğinde, faaliyet karı, dönem net karı ve aktif karlılığı oranlarında %1' lik bir artış meydana geldiği görülmektedir. Bu oranlarda meydana gelen artışın nedeni ise gelir tablosu kalemlerinin Türk Lirasına çevrilmesinde kullanılan ortalama kur ve cari kurların farklı olmasıdır. Sonuç olarak, yabancı paralı mali tabloların Türk Lirasına çevrilmesinde kullanılan yöntemlerden biri olan cari kur yönteminin, mali yapı oranları üzerinde etkili olduğu ve yapılacak mali analiz ve yorumlarda bu durumun dikkate alınması gerektiğini, ifade etmek yanlış olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Y. (1999). "Yüksek Enflasyonun Olduğu Ekonomilerde Yabancı Paralı Mali Tabloların Çevirisine İlişkin Yaklaşımların Değerlendirilmesi", Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Sayı:3, s. 25-35.
- Akdoğan, N., Tenker, N. (2006). Mali Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Gazi Kitabevi, Ankara, s. 606 607.
- Akışık, O. (2004). "Mali Tabloların Raporlama Para Birimine Dönüştürülmesinde Uygulanan Yöntemler", Mali Çözüm Dergisi, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/67MaliCozum/21%20Orhan%20ak%C4%B1s%C4%B1k.pdf>, s. 2-4.
- Çabuk, A., Lazol, İ. (2009). Mali Tablolar Analizi, Ekin Yayınevi, Bursa, s. 155.
- Doğan, Z. (2003). "Çeviri Yöntemlerinin Mali Analiz Sonuçları Üzerindeki Etkisi", Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s. 51-74.
- Doğan, Z., Türk, Z., Çürük, T. (2001). "Yabancı Para İle Düzenlenmiş Mali Tabloların Ulusal Paraya Çevirisinde Kullanılan Yöntemler ve Mali Tablolar Üzerindeki Etkisi", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s. 83-105.
- Eiteman, D. K., Arthur, I. S., Micheal H. M.(1992). Multinational Business Finance, (6.Edt.), Addison-Wesley Publishing, U.S.A., s. 245.
- Karapınar, A. (1998). "Yabancı Paralı Mali Tabloların Çevirisi ve Kullanılan Yöntemler", <http://www.mevzuatdergisi.com/1998/10a/01.htm>, s. 2.
- Kirsch, R. J., Dawn, B. D. (1994). Proposed Revisions of International Accounting Standard No: 21 and Their Implications for Translation Accounting in Selected English-Speaking Countries, The International Journal of Accounting, s. 4-5.
- Larsen, E.J. (1994). Modern Advanced Accounting, (6.edt.), McGraw Hill Company, s. 850-851.
- Lewis, R., David, P. (1991). Advanced Financial Accounting, (3.Edt.), Pitman Publishing, London, s. 168.
- Saban, M., Genç, M. (2006). "Mali Tabloların Farklı Para Birimine Dönüştürülmesi", Mali Çözüm Dergisi, s. 33-48.
- Samuels, J. M., Brayshaw, R. E., Craner, J. M. (1995). Financial Statement Analysis in Europe, Chapman and Hall, London, s. 26.